

B i j l a g e 4 :
U i t k o m s t e n a r c h e o l o g i s c h
o n d e r z o e k

Transect-rapport 15

Archeologisch bureauonderzoek en Karterend booronderzoek

Tulpenveld 200, Castricum
gemeente Castricum

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. A.A. Kerkhoven	14-11-2011	

ISSN: 2211-7067

© Transect, Lelystad

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Administratieve gegevens

Auteur	Drs. A.A. Kerkhoven Met een bijdrage van drs. L. Haaring
Versie	Definitief v5
Projectcode	1107005
Datum	14-11-2011
Opdrachtgever	Fam. Baltus Tulpenveld 200 1901 LE Castricum
Bureauonderzoek / rapportage	Transect Harderwijkstraat 178 8244 DL Lelystad
Veldonderzoek	IDDS Archeologie b.v. Postbus 126 2200 AC Noordwijk
Gemeente	Castricum
Plaats	Castricum
Toponiem	Tulpenveld 200
Kaartblad	19C
Coördinaten (hoekcoördinaten)	106.832/508.051 106.865/508.035 106.883/508.070 106.847/508.085
Beheerder/eigenaar grond	Fam. Baltus
Onderzoekskader	Omgevingsvergunning

Samenvatting

In opdracht van dhr. T. Baltus en mw. I. Baltus te Castricum heeft Transect in juli 2011 een archeologisch bureauonderzoek (BO) en inventariserend veldonderzoek, karterende fase (IVO-O), uitgevoerd naar de aanwezigheid en kwaliteit van archeologische waarden op het perceel Tulpenveld 200 te Castricum (gemeente Castricum). Aanleiding van het onderzoek is de geplande bouw van een nieuwe woning op het perceel. Hiertoe wordt het huidige perceel gesplitst in twee percelen van circa 2 x 500 m². De nieuw te bebouwen oppervlakte heeft een omvang van circa 125 m².

Als gevolg van de voorgenomen activiteiten wordt de bodem verstoord tot in archeologisch relevante bodemlagen. Conform het huidige gemeentelijk beleid moet voor bodemingrepen groter dan 100 m² een archeologisch vooronderzoek worden uitgevoerd.

Doel van het archeologisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische verwachting. Het doel van het verkennend en karterend booronderzoek is het toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting in het veld.

Uit het archeologisch bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een middelhoge archeologische verwachting heeft op vindplaatsen uit de Vroege IJzertijd (800 – 500 voor Chr.) tot en met de Middeleeuwen (450 – 1500 na Chr.). Het plangebied ligt binnen een oude geestgrond die is aangelegd op wadzandafzettingen i.c. op een zandplaat van het Oer-IJ estuarium.

De gespecificeerde archeologische verwachting is getoetst door middel van een verkennend en karterend booronderzoek. Tijdens dit onderzoek is een bodemprofiel aangeboord, dat in twee bodempakketten kan worden onderverdeeld. Het sediment in pakket 1- het onderste sediment - is in het Oer-IJ estuarium grotendeels onder water afgezet, in een milieu met geulen en banken. Het bovenste pakket betreft een ophogingslaag. Deze heeft een dikte van ten minste 70 cm en maximaal 170 cm. In de ophogingslaag zijn archeologische indicatoren aangetroffen, waaronder een fragment steengoed, grijsbakkend aardewerk en oxiderend gebakken aardewerk (zachtbakkend aardewerk). In het eerste i.c. onderste pakket (wadzandafzettingen), zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

De ophogingslaag betreft naar alle waarschijnlijkheid een oude akkerlaag. Dit wordt ook ondersteund door de hoge fragmentatiegraad en afronding van de breukvlakken van het aangetroffen aardewerk. Omdat de bodem waarschijnlijk is opgehoogd en bemest met huisvuil, is het aannemelijk dat de archeologische indicatoren van elders zijn meegekomen.

Gezien het feit dat in de wadafzettingen geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen en dat het ophogingspakket naar alle waarschijnlijkheid een oude akkerlaag betreft, worden geen archeologische vervolgmaatregelen geadviseerd. De depressie die is aangeboord in boring 1 betreft hoogst waarschijnlijk een greppel die de kavelgrens markeerde.

Inhoud

Administratieve gegevens	3
Samenvatting	4
1. Aanleiding	6
2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek	7
3. Afbakening plan- en onderzoeksgebied	8
4. Consequenties toekomstig gebruik	9
5. Beleidskader	10
6. Bodem en geomorfologie	11
7. Archeologische waarden	14
8. Huidig gebruik, historische situatie en bodemverstoringen	16
9. Gespecificeerde archeologische verwachting	17
10. Resultaten booronderzoek	18
11. Conclusie en Advies	20
12. Geraadpleegde bronnen	21
Bijlage 1: Archis: AMK-terreinen, waarnemingen en IKAW	23
Bijlage 2: Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, maaiveldreliëf)	24
Bijlage 3: Boorpuntenkaart	25
Bijlage 4: Boorprofielen	26

1. Aanleiding

In opdracht van dhr. T. Baltus en mw. I. Baltus te Castricum heeft Transect in juli 2011 een archeologisch bureauonderzoek (BO) en inventariserend veldonderzoek, karterende fase (IVO-O), uitgevoerd naar de aanwezigheid en kwaliteit van archeologische waarden op het perceel Tulpenveld 200 te Castricum (gemeente Castricum). Het rapport is opgesteld door dhr. drs. A.A. Kerkhoven, senior archeoloog. Aanleiding van het onderzoek is de geplande bouw van een nieuwe woning op het perceel. Hiertoe wordt het huidige perceel gesplitst in twee percelen van circa 2 x 500 m². De nieuw te bebouwen oppervlakte heeft een omvang van circa 125 m².

De nieuwe woning past niet binnen de bepalingen van het vigerende bestemmingsplan. Middels een omgevingsvergunning voor het afwijken van het bestemmingsplan wordt de ontwikkeling planologisch mogelijk gemaakt.

Als gevolg van de voorgenomen activiteiten wordt de bodem verstoord tot in archeologisch relevante bodemlagen. Conform het huidige gemeentelijk beleid moet voor bodemingrepen groter dan 100 m² een archeologisch vooronderzoek worden uitgevoerd.

Het bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek zijn uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2. Het bureauonderzoek is uitgevoerd door Transect. Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd door IDDS bv in samenwerking met Transect.

2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek

Om de archeologische waarde van het plangebied te kunnen bepalen is gekozen voor een gecombineerd onderzoek, bestaande uit een archeologisch bureauonderzoek (BO) en een inventariserend veldonderzoek, karterende fase. Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd in de vorm van een booronderzoek (IVO-O). Voor het gecombineerde onderzoek is gekozen vanwege de geringe omvang van het plangebied.

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische verwachting. Dat wil zeggen het aan de hand van beschikbare en nieuwe informatie over de archeologie, cultuurhistorie, geomorfologie, bodemkunde en grondgebruik definiëren van de kans dat binnen het plangebied sprake is van archeologische resten. Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het toetsen en waar mogelijk aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting, door middel van veldonderzoek.

Het resultaat van het archeologisch vooronderzoek is een standaardrapport met een conclusie omtrent het risico dat eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied worden verstoord als gevolg van de voorgenomen plannen. Op basis van het standaardrapport kan het bevoegd gezag een beslissing nemen in het kader van de vergunningverlening. Het rapport bevat waar mogelijk gegevens over de aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4002 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2 (KNA 3.2). In dit kader is onder andere het centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd, waarin onder meer de Archeologische MonumentenKaart (AMK) en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) zijn opgenomen. Ook is gebruik gemaakt van archeologische literatuur. Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4003 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2 (KNA 3.2).

Het bureauonderzoek is uitgevoerd door Transect. Het veldonderzoek is onder regie van Transect uitgevoerd door IDDS Archeologie b.v., dat over een volledige opgravingsvergunning ex artikel 45 van de Monumentenwet 1988 beschikt.

3. Afbakening plan- en onderzoeksgebied

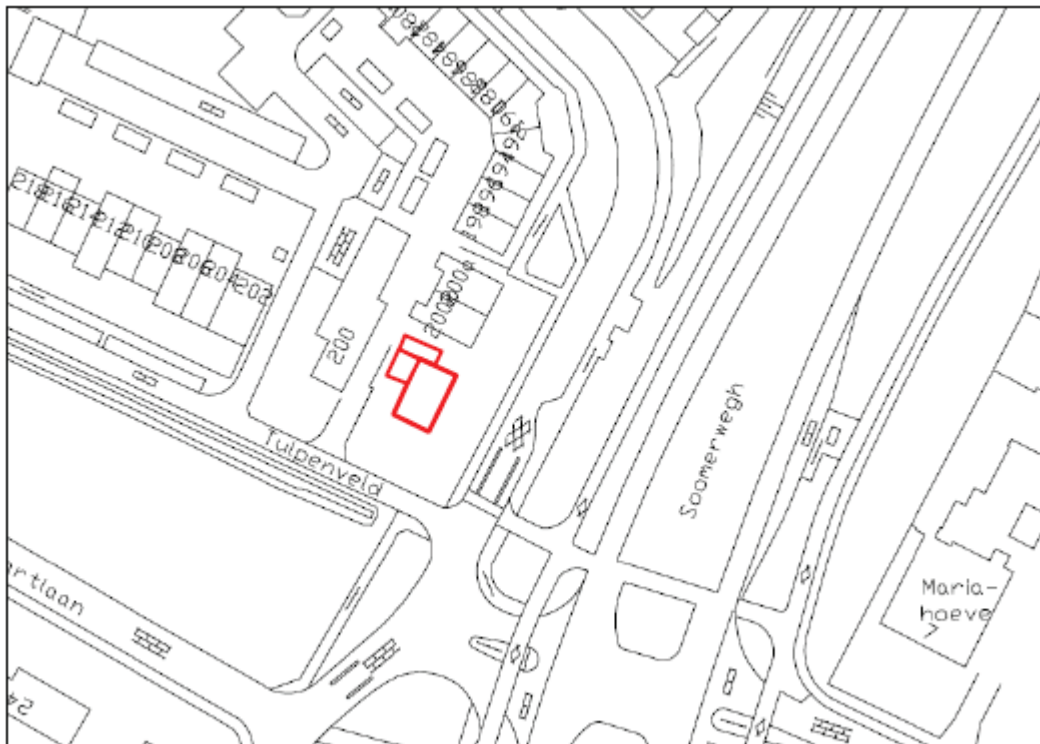
Binnen het archeologisch bureauonderzoek wordt onderscheid gemaakt in het plangebied en het onderzoeksgebied. Het plangebied is het gebied waarin de geplande ingrepen zullen plaatsvinden (zie figuur 1). Het onderzoeksgebied omvat het plangebied en een deel van het direct omringende gebied en wordt bij het onderzoek betrokken om tot een beter inzicht te komen in de archeologische en bodemkundige situatie in het plangebied. Voor het onderzoeksgebied is een straal van circa 500 m rond het plangebied aangehouden.

Figuur 1: Locatie en begrenzing van het plangebied.

4. Consequenties toekomstig gebruik

Momenteel is het perceel in gebruik als tuin bij de woning Tulpenveld 200. De woning wordt gebouwd in de rooilijn van de woningen aan het Tulpenveld 200 en 200a. Naast het hoofdgebouw wordt een garage en een uitbouw gerealiseerd. Voor wat betreft de bodemingrepen, zal de verstoringsdiepte circa 70 cm onder maaiveld zijn. Bovendien wordt de nieuwe woning onderheid. De bodem zal dus tot in archeologisch relevante bodemlagen worden geroerd (zie figuur 2).

Figuur 2: Bouwplan nieuwbouw.

5. Beleidskader

Het voorgenomen nieuwbouwplan valt onder de bepalingen van het bestemmingsplan *Castricum noord, oost en west*, dat is vastgesteld op 2 december 2009. In artikel 21 van de planregels is in lid 3 opgenomen dat voor nieuwbouw vrijstelling kan worden verleend, mits geen onevenredige aantasting plaatsvindt van de archeologische waarden in het plangebied.

In de toelichting van het bestemmingsplan wordt verwezen naar de archeologische beleidskaart die in opdracht van de gemeente wordt vervaardigd, maar nog niet is vastgesteld. In afwachting van de vaststelling wordt in de toelichting uitgegaan van de 'kruimelgevallenregeling', die is opgenomen in de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz). Hierin wordt bepaald dat de archeologische onderzoeksverplichting niet van toepassing is op projecten met een oppervlakte kleiner dan 100 m².

Op de maatregelenkaart van de nieuwe archeologische beleidskaart van Castricum (nog in concept), valt het plangebied in Categorie 2 (verwachtingszone 2 t/m 7 en 9 t/m 11; Vestigia-rapport V634) (zie figuur 3). Hiervoor geldt een onderzoekseis voor plangebieden groter dan 500 m² in combinatie met bodemingrepen dieper dan 50 cm –mv.

Figuur 3: Archeologische maatregelenkaart gemeente Castricum (rode cirkel = locatie plangebied).

6. Bodem en geomorfologie

Het plangebied ligt in het Hollands duingebied, in het stroomgebied van het voormalige Oer-IJ estuarium i.c. monding van de Vecht / Rijn.¹ Het Hollands duingebied omvat de kustbarrière en kustvlakte van West-Nederland. De kustbarrière bestaat uit strandafzettingen (strand, strandwallen, strandvlakten) en duinafzettingen (Oude- en Jonge Duinen). De kustvlakte omvat het gebied van lagunaire afzettingen en wadafzettingen direct achter de kustbarrière.

Zowel de kustbarrière als de kustvlakte zijn onder invloed van een stijgende zeespiegel gevormd. Dit proces startte na de laatste ijstijd, het Weichselien (120.000 – 10.000 jaar geleden), toen als gevolg van de klimaatverbetering het landijs van Scandinavië en Noord-Amerika begon af te smelten. Hierdoor steeg de zeespiegel. Als gevolg hiervan liep het Noordzeebekken en de glaciaire bekkens van het dal van de Eem en de Overijsselse Vecht in Noord-Holland onder water. Vanuit de Noordzee werd de kustbarrière en achterliggende kustvlakte gevormd. Het laag gelegen laat-glaciaire dal van de Overijsselse Vecht overstroomde en veranderde in een uitgestrekt getijdebekken, dat van de open zee werd gescheiden door een schoorwal (De Groot e.a. 1994).

In de schoorwal bevonden zich enkele zeegaten, waaronder die van het Oer-IJ estuarium (zeegat van Uitgeest-Castricum). Tussen de mondingen van deze zeegaten kwamen lage eilanden voor, veelal niet meer dan zandplaten. Tot circa 3850 voor Chr. steeg de zeespiegel aanvankelijk met één meter per eeuw (Zagwijn 1997). Als gevolg van deze relatief snelle zeespiegelstijging ontstond er een proces van kustafslag, waardoor de schoorwal en het achterliggende getijsysteem zich in oostelijke richting verplaatste.

Tegen het einde van het Atlanticum (3850 voor Chr.) nam de stijging van de zeespiegel af tot circa 40 cm per eeuw en in het Subborea (3850 – 1100 voor Chr.) tot gemiddeld circa 10 cm per eeuw en minder (Zagwijn 1997). Achter het zeegat van Castricum (Oer-IJ estuarium) ontstonden zandige binnendelta's in de vorm van droogvallende platen die als een soort brede oeverwallen de geulen begrepen (De Groot e.a. 1994). Dieper landinwaarts gingen deze over in komgronden waarin fijner slib werd afgezet. Doordat de geulen van de zeegaten zich nagenoeg niet verlegden, werden de afzettingen in het getijbekken nauwelijks geërodeerd. Als gevolg van de afnemende zeespiegelstijging verzandden de meeste zeegaten. Enkele zeegaten, die gekoppeld waren aan rivieren bleven open, zoals die van Castricum.

De kust begon zich vanaf het Subborea (3850 – 1100 voor Chr.), onder invloed van de toegenomen sedimentaanvoer uit de Noordzee en de grote rivieren, richting het westen uit te breiden. Op de zandplaten van de schoorwal ontstonden de eerste strandwallen. Verdere westwaartse uitbreiding van de kust leidde tot een complex van langgerekte strandwallen met tussengelegen strandvlakten, die parallel aan de kust lopen. De kustuitbreiding duurde tot de Vroege IJertijd (800 - 500 voor Chr.) en bereikte een maximum van 6 tot 10 km (Berendsen 1997). De kustlijn lag in deze tijd dus iets ten westen van de huidige kustlijn.

Op de strandwallen zijn door verwaaiing van zand lage duinen gevormd, de zogenaamde Oude Duinen. De oudste strandwallen liggen dieper in de ondergrond dan de jongere. Dit is een gevolg van de zeespiegelstijging, waardoor jongere afzettingen hoger liggen. Dit betekent ook dat de oudere strandwallen eerder vernatten, als gevolg van het stijgende grondwater. Op deze strandwallen en

1 Indeling volgens de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE).

Oude Duin afzettingen hebben zich dan ook, in tegenstelling tot die dicht bij de kustlijn, geen Jonge Duinen gevormd.

De vorming van de Jonge Duinen direct achter de kustlijn begon tussen 800 en 1000 na Chr. en valt samen met een periode van sterke kusterosie in de Middeleeuwen. Nabij de voormalige estuaria van de Maas, de Oude Rijn, het zeegat van Alkmaar-Bergen en het Oer-IJ is in deze periode waarschijnlijk enkele kilometers van de kust geërodeerd. Tijdens deze periode werden de Jonge Duinen afgezet in de vorm van loopduinen. Deze liggen gedeeltelijk over de Oude Duinen en strandwallen heen. Toen de begroeiing tijdens de Late Middeleeuwen toenam, zijn de Jonge Duinen afgezet in de vorm van grote paraboolduinen. De vorming van de Jonge Duinen ging gepaard met het ontstaan van grote uitwaaiingsvlakten. Rond 1600 na Chr. kwam de vorming van de Jonge Duinen tot een eind (Berendsen 1997).

Voor wat betreft het zeegat van Castricum, ontwikkelde deze zich rond 1000 voor Chr. toen de monding van het Oer-IJ zich in noordelijke richting verplaatste. Aanvankelijk lag het zeegat zuidelijker bij Heemskerk. Tot 1000 voor Chr. is bewoning nabij Castricum vrijwel uitsluitend mogelijk op strandwallen, zoals die van Uitgeest en Akersloot. Rond 2500 voor Chr. ontwikkelt zich de strandwal van Heiloo, waarop bewoning mogelijk was. Ook was bewoning mogelijk aan de voet van de strandwallen, op kwelders, die bij gemiddelde vloed niet meer overstromden. Rond het jaar 0 sluit de monding van het Oer-IJ estuarium en kan het zeewater het estuarium niet meer binnendringen. Hierdoor trad verzoeting op en verlandde het estuarium, waardoor uitgestrekte weidegronden ontstonden. Vanaf de 9de eeuw worden de veengronden in het Oer-IJ estuarium ontgonnen. Bewoningsresten in het Oer-IJ estuarium nabij Castricum dateren vanaf de Vroege IJzertijd (800 – 500 voor Chr.).

De opbouw van de afzettingen in het Oer-IJ estuarium is vrij gedetailleerd beschreven door De Groot e.a. (1994). De getijdenafzettingen in het Oer-IJ estuarium worden naar boven toe gekenmerkt door zogenaamde accretievlakken, dat wil zeggen aangroei- en ophoogvlakken. In het profiel zijn deze te herkennen aan elkaar afwisselende klei- en zandlaagjes, die aan de randen van het estuarium zijn afgezet. Deze correleren met cycli van springtij en doottij. De dikte van de laagjes varieert met de voormalige breedte van de geul. In de top bestaat het pakket uit een complex van kleiige priel en zandige wadafzettingen, in beide gevallen rijk aan schelpen. Het Oer-IJ estuarium ontwikkelde zich geleidelijk van getijdegeul tot zoetwatergeul. Dit is onder andere te herkennen aan de steeds kleiigere vullingen van de prielen en de restgeulen. Rond 500 voor Chr. verzandde het Oer-IJ estuarium als gevolg van een nieuwe verbinding tussen het Flevomeergebied en de Waddenzee. Hierdoor verloor het zijn water afvoerende functie. Door de verlanding werden de kweldergebieden en veengebieden in het estuarium bewoonbaar (Bazelmans e.a. 2011).

Geologisch gezien behoren de strandwal en Oude Duin afzettingen tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Zandvoort. Het veen in de strandvlakten en het achter de strandwal gelegen getijsysteem wordt gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop. De zandige en kleiige wad- en lagunaire afzettingen in de kustvlakte worden gerekend tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer (Calais-afzettingen) en Laagpakket van Walcheren (Duinkerke-afzettingen).

Het plangebied staat op de *Bodemkundige overzichtskaart van Noord-Kennemerland* (De Roo 1953) aangegeven als 'stroomwalgronden' van het Binnendelta Landschap (code MDs). Het betreft hier de kleihoudende wadzandafzettingen van het Oer-IJ estuarium, die zich vanaf de duinvoet onder Zuid-Bakkum / Castricum / Noorddorp in een boog in zuidoostelijke richting tot in de polder de Wijkerbroek uitstrekken.

Geologie

Geologisch gezien behoren de strandwal en Oude Duin afzettingen tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Zandvoort. Het veen in de strandvlakten en de achter de strandwal gelegen kustvlakte wordt gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop. De zandige en kleiige wad- en lagunaire afzettingen in de kustvlakte worden gerekend tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer (Calais-afzettingen) en Laagpakket van Walcheren (Duinkerke-afzettingen).

Bodem

Op de bodemkaart 1:50.000 ligt het plangebied in bebouwd gebied. Uit de directe omgeving valt echter op te maken dat in het plangebied sprake moet zijn van leemarme en zwak lemig fijn zandige vlakvaaggronden (Zn21). Op de geomorfologische kaart 1:50.000 (Alterra) is de directe omgeving van het plangebied aangeduid als binnendelta-vlakte (+/- klei/zand, code 2M31). De grondwatertrap is IV (GHG: > 40 cm -mv, GLG: 80 – 120 cm -mv). Volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ligt het maaiveld in het plangebied op circa 0,50 m +NAP (zie bijlage 2).

7. Archeologische waarden

Ten behoeve van een overzicht van beschikbare archeologische informatie is gebruik gemaakt van het centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Dit systeem omvat onder andere de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en informatie over archeologische waarnemingen, vondstmeldingen en onderzoeksmeldingen.

Verwachtingswaarden

Het plangebied heeft op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) een hoge archeologische verwachting.

Monumenten / Archeologische terreinen

Het plangebied heeft geen wettelijk beschermde status als archeologisch monument. Ook is het niet opgenomen op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) als archeologisch waardevol terrein. In het onderzoeksgebied ligt op een afstand van meer dan 600 m een AMK-terrein van hoge archeologische waarde (monumentnr. 1.888). Het betreft een nederzettingsterrein met archeologische resten uit de Vroege Middeleeuwen (450 – 1050 na Chr.) en Late Middeleeuwen (1050 – 1500 na Chr.). Het terrein is gekarteerd in het kader van de ruilverkaveling Limmen-Heiloo.

Waarnemingen

In het plangebied zijn geen archeologische waarnemingen geregistreerd. Op circa 130 m westnoordwest van het plangebied is wel een archeologische waarneming gedaan (waarnemingsnr. 15.051), namelijk aan de Brakersweg. Het betreft hoofdzakelijk keramiek uit de Vroege Middeleeuwen C (725 – 900 na Chr.) en Late Middeleeuwen A (1050 – 1250 na Chr.). Onder de vondsten bevindt zich huttenleem c.q. verbrande leem, kogelpot aardewerk, Badorf aardewerk, Pingsdorf aardewerk, een steen en bot.

Waarnemingen 100.650, 100.651 en 100.645 zijn in het hierboven genoemde AMK-terrein met monumentnr. 1.888 gedaan. Het betreft hoofdzakelijk Middeleeuws keramiek, waaronder kogelpotaardewerk.

Archeologische waarneming 100.539 ligt op bijna 400 m noordelijk van het plangebied. Het betreft inheems Romeins aardewerk (12 voor Chr. – 450 na Chr.). Tot slot betreft waarnemingsnr. 100.622, op circa 500 m noordoostelijk van het plangebied de vondst van pingsdorf aardewerk uit de Vroege Middeleeuwen D (900 – 1050 na Chr.) en de Late Middeleeuwen (1050 – 1500 na Chr.)

Onderzoeksmeldingen

In het plangebied heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. In het omringende onderzoeksgebied zijn tot nu toe 10 archeologische onderzoeksmeldingen in Archis opgenomen. Van vijf archeologische onderzoeksmeldingen zijn in Archis geen nadere gegevens opgenomen, te weten onderzoeksmeldingen 10.313, 37.186, 46.453, 46.606 en 46.786.

De dichtstbijzijnde onderzoeksmelding waarover informatie beschikbaar is, is onderzoeksmelding 42.142 op circa 450 m westnoordwest van het plangebied. Het betreft een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door ArcheoMedia in 2010 in het kader van sloop en nieuwbouw. Het onderzoek heeft geen archeologische indicatoren opgeleverd.

Onderzoeksmelding 43.442 betreft een bureauonderzoek naar de archeologische verwachting van het terrein van de Paulusschool door Hollandia in 2010. Op basis van dit onderzoek is een proefsleuvenonderzoek geadviseerd (onderzoeksmelding 46.453; nog een informatie over beschikbaar in Archis). Archeologische nederzettingsresten worden op circa 1,0 m onder maaiveld verwacht.

Onderzoeksmelding 4.056 betreft een definitieve opgraving door het Amsterdams Archeologisch Centrum (UvA) in Limmen van nederzettingsresten die uit de Bronstijd (2000 – 800 voor Chr.) tot en met de Middeleeuwen (450 – 1500 na Chr.) dateren. Deze archeologische resten zijn aangetroffen op de strandwal van Limmen.

Onderzoeksmelding 22.773 betreft een bureauonderzoek door de Grontmij in het tracé van de provinciale weg N513. Op basis van het bureauonderzoek is een inventariserend booronderzoek geadviseerd (Van Weenen & Roest 2007).

8. Huidig gebruik, historische situatie en bodemverstoringen

Het plangebied ligt in aan de noordzijde van Castricum, in de nabijheid van de Schulpvaart; een restant van een kreek van het Oer-IJ estuarium. Op de kadastrale Minuutplan 1811 – 1832 (zie figuur 4) is goed te zien dat het plangebied in de oostelijke uitbreidingszone van een geestgrond ligt. De structuur van deze bouwlanden werd bepaald door de natuurlijke vorm van de ondergrond (in veel gevallen oude strandwallen). Zo ontstonden in het gebied lange ovale bouwlandcomplexen, met een weg aan weerszijden, die geesten werden genoemd (Haartsen 2010). Ook het plangebied ligt op een dergelijke geest. Dit valt onder andere op te maken uit het feit dat de wegen die aan weerszijden van de geest lopen aan beide uiteinden in een punt bij elkaar komen. Geesten waren in dwarsrichting in stroken verkaveld (Schoorl in Barends e.a. 1997). Dit patroon is duidelijk in figuur 4 herkenbaar.

Figuur 4: Kadastrale minuutplan met hierop de ligging van het plangebied (rood). Castricum en Baccum, Noord Holland, sectie B, blad 01 (1811 - 1832).

Geesten zijn in het verleden in veel gevallen opgehoogd om de bodemvruchtbaarheid en hydrologische eigenschappen van de – zandige - ondergrond te verbeteren. Ook in onderhavige situatie moet hiermee rekening worden gehouden. Het feit dat het plangebied binnen een geest valt, verraadt dat in de ondergrond sprake is van hoger gelegen zandafzettingen; in dit geval hoogst waarschijnlijk een zandplaat of zandige oeverafzettingen van een geul van het Oer-IJ estuarium. Dit is enigszins terug te zien het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, zie bijlage 4), hoewel de huidige bebouwing de verhoging in het landschap grotendeels maskeert. De geestgrond is ook aangeduid op een kaart die is afgebeeld in Lambooy (1987, p. 64).

Uit de kadastrale minuutplan uit 1811 – 1832 blijkt dat het plangebied in deze periode onbebouwd was. Het plangebied ligt op deze kaart aan de ‘*Tweede groene laan*’ die de zuidelijke grens van de geestgrond vormde.

9. Gespecificeerde archeologische verwachting

Het plangebied ligt in het mondingsgebied van het Oer-IJ estuarium. De eerste mogelijkheden voor bewoning in de omgeving van het onderzoeksgebied ontstonden rond 2500 voor Chr. toen zich bij Limmen en Heiloo strandwallen ontwikkelden. Eerder, namelijk vanaf circa 3200 voor Chr. was bewoning mogelijk op de oostelijker gelegen strandwallen van Akersloot en Uitgeest. In het onderzoeksgebied zelf was bewoning pas mogelijk vanaf 1000 voor Chr. toen de monding van het Oer-IJ zich in noordelijke richting verplaatste en in het onderzoeksgebied wadzandafzettingen werden gevormd. Deze kleihoudende wadzandafzettingen zijn afgezet in de vorm van zandplaten (stroomwalgronden) en restgeul-/priel-afzettingen. Gezien de ligging binnen een oude geestgrond mag worden verwacht dat het plangebied op een wadplaat of zandige oeverafzettingen van een geul van het Oer-IJ estuarium ligt, die boven de omringende omgeving uitstak. Het betrof dan ook een van de oudste gunstige vestigingslocaties in het onderzoeksgebied.

Hoewel het plangebied zelf geen archeologische status heeft en tot nu toe ook geen archeologische resten in het plangebied zijn aangetroffen, blijkt uit archeologische resten uit de omgeving van het plangebied en uit de bodemkundige situatie in en rondom het plangebied, dat er rekening moet worden gehouden met archeologische waarden die vanaf de Vroege-IJzertijd (800 – 500 voor Chr.) dateren. Er is dan ook sprake van een middelhoge archeologische verwachting op archeologische waarden die vanaf de Vroege-IJzertijd (800 – 500 voor Chr.) tot en met de Middeleeuwen (450 – 1500 na Chr.) dateren. Er zijn geen directe aanwijzingen voor archeologische resten uit de Nieuwe tijd (1500 – 1950 na Chr.).

Archeologische resten kunnen bestaan uit nederzettingsresten, zoals cultuurlagen, vondstmateriaal (zoals aardewerk en voorwerpen van metaal) en grondsporen, zoals huisplattegronden, waterputten, kuilen, e.d.

Landschappelijk gezien zijn archeologische resten te verwachten op kwelderafzettingen (wadzandafzettingen), onder de Middeleeuwse ophogingslaag. Zij worden verwacht op een diepte vanaf 50 cm –mv.

Gezien de mogelijke ligging onder een ophogingslaag, moet rekening worden gehouden met een hoge fysieke kwaliteit van eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden.

10. Resultaten booronderzoek

(drs. L. Haaring)

Het doel van het Inventariserend Veldonderzoek, verkennende en karterende fase, is om de in het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde archeologische verwachting te toetsen en waar nodig aan te passen. Tijdens het veldonderzoek wordt vastgesteld waar de oorspronkelijke bodemopbouw intact is gebleven en waar niet. Daarnaast wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd voor de volgende fasen. Het veldonderzoek bestond uit een booronderzoek.

Werkwijze

In het plangebied zijn zes boringen gezet (Bijlagen 3 en 4) met een diepte van 200 cm. De boringen zijn verdeeld over het te verstoren oppervlak uitgevoerd. Er is gebruik gemaakt van een Edelmanboor met een diameter van 10 cm.

De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB; SIKB 2008) met behulp van een veldcomputer en het programma TerraIndex van I.T. Works. De locaties van de boringen (x- en y-waarden) zijn ingemeten met behulp van een GPS apparaat. De hoogte van het maaiveld is bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl). De opgeboorde monsters zijn door middel van verbrokkelen in het veld onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerk, baksteen, vuursteen, huttenleem en bot.

Lithologie en geologie

Het onderste pakket, pakket 1, bestaat uit zeer fijn, matig tot uiterst siltig zand, dat plaatselijk siltlagen bevat. In het pakket komen in lagen veel fragmenten schelpen voor, die bestaan uit schelpengruis en helften van tweekleppigen (kokkel-achtigen). In de boringen 1, 3 en 4 komt in pakket 1 een laag voor die bestaat uit matig fijn, zwak siltig zand. In boring 6 komen in het pakket laagjes silt voor. De top van pakket 1 ligt tussen 0,2 en 1,3 m –NAP.

Pakket 2 bestaat uit een gelaagd pakket van diverse sedimenten, die gemeen hebben dat ze vermengd zijn met een humeuze bijmenging. Dit betreft waarschijnlijk een pakket opgebracht zand. De dikte van dit ophoogpakket is zeer verschillend: In de boringen 4 en 6 is dit circa 1 meter, terwijl het in de boringen 1 en 5 1,4 meter dik is. In boring 3 is het pakket met 70 cm het dunst en in boring 2 is het 1,8 meter dik. hier is ook de top van pakket 1 het laagst. Waarschijnlijk is hier een kuil of greppel gedempt.

Bodemopbouw

Omdat het bovenste deel van de bodem uit antropogeen opgebracht of omgewerkt materiaal bestaat, kan de bodem niet worden ingedeeld in het classificatiesysteem van De Bakker.

Archeologische indicatoren

In pakket 2 zijn een aantal archeologische indicatoren gevonden. Het betreft vooral fragmenten baksteen. In boring 1 zijn tevens een fragment steengoed en een fragment grijsbakkend gedraaid aardewerk gevonden, beide daterend uit de Late Middeleeuwen (1050 – 1500) tot Nieuwe tijd (1500 – 1950). In boring 5 is een fragment roodbakkend aardewerk met een grove magering aangetroffen tussen 90 en 140 cm –mv. De datering van dit fragment is onbekend (gedetermineerd door dr. N.C.F. Groot, aardewerk specialist). In boring 2 is tussen 130 en 140 cm –mv behalve baksteen een fragment

IJsselsteen gevonden, dat uit de Nieuwe tijd dateert. Het aardewerk dat is aangetroffen betreft kleine fragmenten (<3cm). De breukvlakken zijn afgerond.

Interpretatie

Het sediment in pakket 1 is in het Oer-IJ estuarium grotendeels onder water afgezet, in een milieu met geulen en banken. De banken verschoven door de tijd, waardoor de bodem plaatselijk (in de boringen 1, 3 en 4) droog kwam te liggen en hier eolische afzettingen werden afgezet.

De oorspronkelijke bodem is in het gehele plangebied opgehoogd met ten minste 70 cm en maximaal 170 cm. Waarschijnlijk is ter plaatse van boring 2 een kuil of greppel gedempt, aangezien hier de top van de natuurlijke afzettingen ook zeer laag ligt (1,2 m –NAP). De ophogingslaag betreft naar alle waarschijnlijkheid een oude akkerlaag. Dit wordt ook ondersteund door de hoge fragmentatiegraad en afronding van de breukvlakken van het aangetroffen aardewerk.

Omdat de bodem waarschijnlijk is opgehoogd en bemest met huisvuil, is het waarschijnlijk dat de archeologische indicatoren van elders zijn meegekomen.

11. Conclusie en Advies

Uit het archeologisch bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een middelhoge archeologische verwachting heeft op vindplaatsen uit de Vroege IJzertijd (800 – 500 voor Chr.) tot en met de Middeleeuwen (450 – 1500 na Chr.). Het plangebied ligt binnen een oude geestgrond die is aangelegd op wadzandafzettingen i.c. op een zandplaat van het Oer-IJ estuarium.

De gespecificeerde archeologische verwachting is getoetst door middel van een verkennend en karterend booronderzoek. Tijdens dit onderzoek is een bodemprofiel aangeboord, dat in twee bodempakketten kan worden onderverdeeld. Het sediment in pakket 1- het onderste sediment - is in het Oer-IJ estuarium grotendeels onder water afgezet, in een milieu met geulen en banken. Het bovenste pakket betref een ophogingslaag. Deze heeft een dikte van ten minste 70 cm en maximaal 170 cm. In de ophogingslaag zijn archeologische indicatoren aangetroffen, waaronder een fragment steengoed, grijsbakkend aardewerk en oxiderend gebakken aardewerk (zachtbakkend aardewerk). In het eerste i.c. onderste pakket (wadzandafzettingen), zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

De ophogingslaag betreft naar alle waarschijnlijkheid een oude akkerlaag. Dit wordt ook ondersteund door de hoge fragmentatiegraad en afronding van de breukvlakken van het aangetroffen aardewerk. Omdat de bodem waarschijnlijk is opgehoogd en bemest met huisvuil, is het aannemelijk dat de archeologische indicatoren van elders zijn meegekomen.

Gezien het feit dat in de wadafzettingen geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen en dat het ophogingspakket naar alle waarschijnlijkheid een oude akkerlaag betreft, worden geen archeologische vervolgmaatregelen geadviseerd. De depressie die is aangeboord in boring 1 betreft hoogst waarschijnlijk een greppel die de kavelgrens markeerde.

12. Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden:

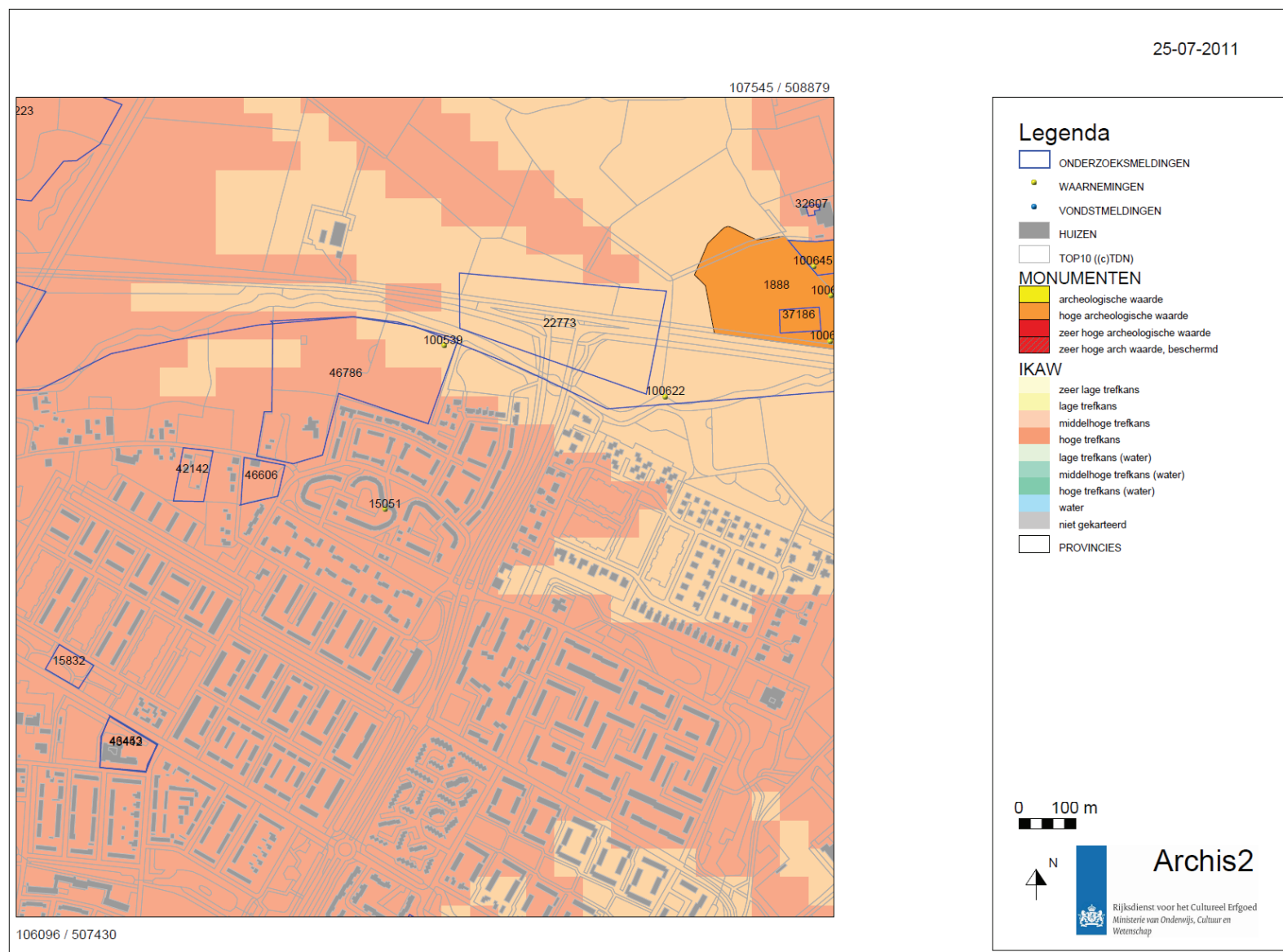
- Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Archeologisch Informatie Systeem II (Archis2), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Kaartblad 13C. Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), Wageningen, 1983.
- Bonnebladen anno 1900. (Archis2), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), (Amersfoort, 2007/ watwaswaar.nl.
- Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, Deel 3 Noord-Nederland 1851-1855, Wolters-Noordhoff Atlasproducties Groningen 1990.
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, 2e generatie, IKAW, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), Amersfoort, 2000.

Literatuur:

- Alkemade, M., R.M. van Heeringen en K. Klerks 2010. *Archeologiebeleid gemeente Castricum. Deel I: Inhoudelijke onderbouwing archeologiebeleid Castricum. Deel II Ruimtelijke onderbouwing (beleidskaart en toelichting)*. Vestigia-rapport V634. Amersfoort.
- Bakker, H. de en J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*. Wageningen.
- Barends, S., J. Renes, T. Stol, J.C. van Triest, R.J. de Vries en F.J. van Woudenberg, 1997. *Het Nederlandse landschap. Een historisch-geografische benadering*. Uitgeverij Matrijs, Utrecht.
- Bazelmans, J., H. Weerts en M. van der Meulen (red.), 2011. *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*. Bert Bakker, Amsterdam.
- Berendsen, H.J.A., 2000. *Landschappelijk Nederland*. Assen (Fysische Geografie van Nederland). 2e druk.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Cordfunke, E.H.P., 2006. *Kennemerland in Prehistorie en Middeleeuwen*. Archeologische Schetsen. Matrijs, Utrecht.
- Haartsen, A., 2010. *Ontgonnen verleden. Landschappen en deellandschappen*. LNV, Ede.
- Lambooy, H., 1987. *Getekend land. Nieuwe beelden van Hollands Noorderkwartier*. Hoogheemraadschap Noordhollands Kwartier, Alkmaar.
- Woltering, P.J., J.C. Besteman, J.F. van Regteren Altena, D.P. Hallewas, 1999. *Early Medieval North Holland Surveyed. The Hollands Noorderkwartier Sheet: Early Middle Ages of the Archaeological Map of the Netherlands*. In: *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*. ROB, Amersfoort.
- Zagwijn, W.H., 1997. *Een landschap in beweging. De duinen van Holland sinds het Neolithicum*. In: *Dynamisch landschap. Archeologie en geologie van het Nederlandse kustgebied*. Amersfoort.
- Roo, H.C. de, 1953. *De bodemgesteldheid van Noord-Kennemerland*. Verslagen landbouwkundige onderzoeken no. 59.3. Stiboka, Wageningen.
- Weenen, R.D. van en J. van der Roest, 2007. *Archeologisch onderzoek Provinciale weg N513*. Grontmij Archeologische Rapporten 415.

- Woltering, P.J., J.C. Besteman, J.F. van Regteren Altena, D.P. Hallewas, 1999. *Early Medieval North Holland Surveyed. The Hollands Noorderkwartier Sheet: Early Middle Ages of the Archaeological Map of the Netherlands*. In: Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. ROB, Amersfoort.
- Zagwijn, W.H., 1997. *Een landschap in beweging. De duinen van Holland sinds het Neolithicum*. In: Dynamisch landschap. Archeologie en geologie van het Nederlandse kustgebied. Amersfoort.

Bijlage 1: Archis: AMK-terreinen, waarnemingen en IKAW

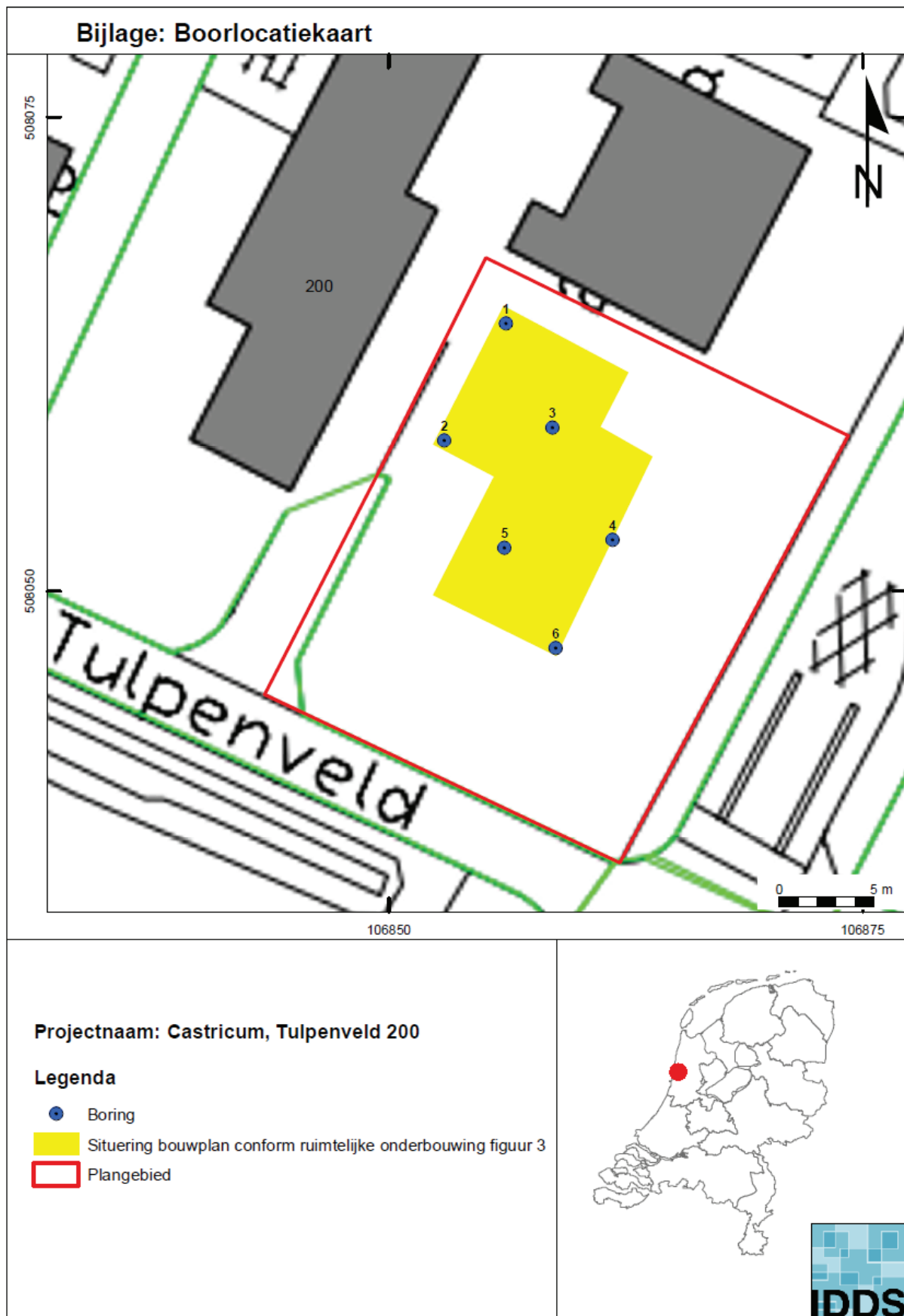

Bijlage 2: Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, maaiveldreliëf)

Bron: Het Waterschapshuis - Actueel Hoogtebestand Nederland

Bijlage 3: Boorpuntenkaart

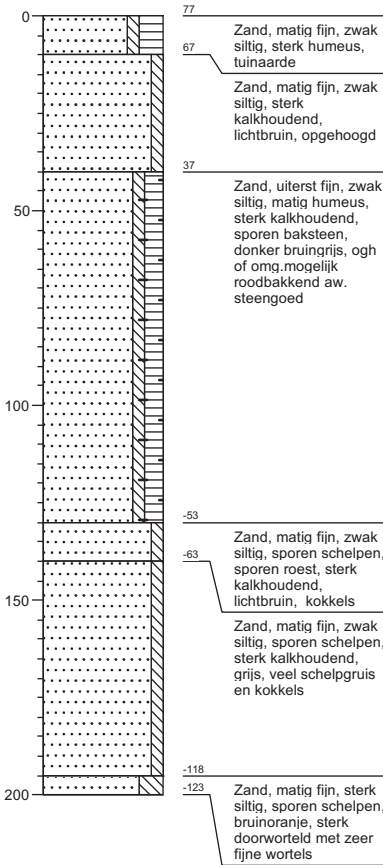

Bijlage 4: Boorprofielen

Bijlage 2: Boorprofielen

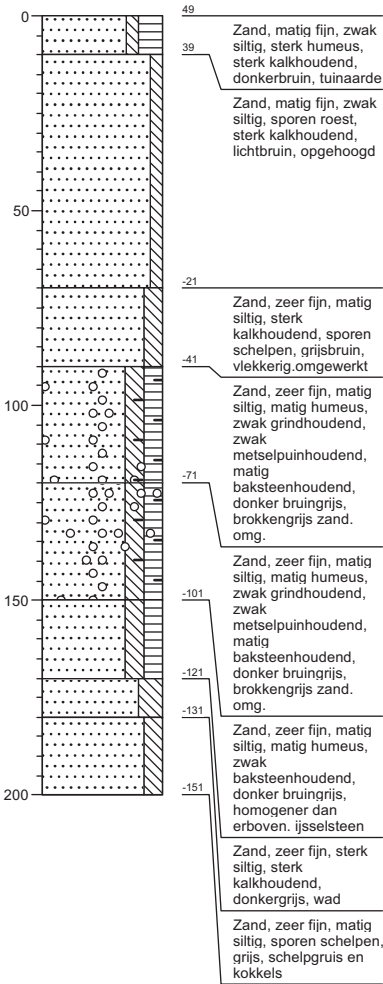
Boring: 1

X: 106854
Y: 508060
Hoogte (m NAP): 0,77

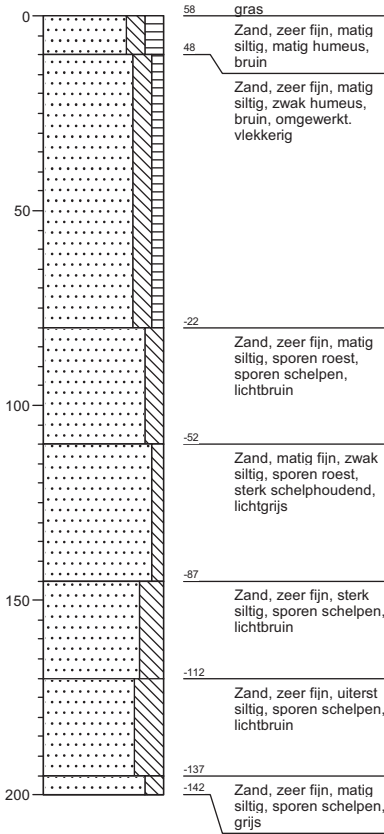
Boring: 2

X: 106851
Y: 508054
Hoogte (m NAP): 0,49

Boring: 3

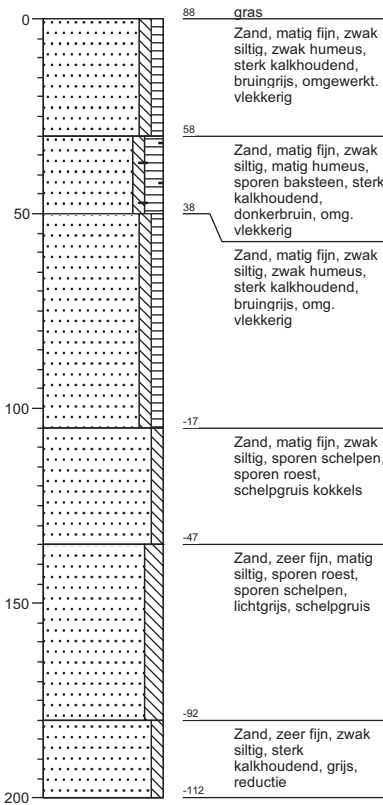
X: 106856
Y: 508055
Hoogte (m NAP): 0,58

Bijlage 2: Boorprofielen

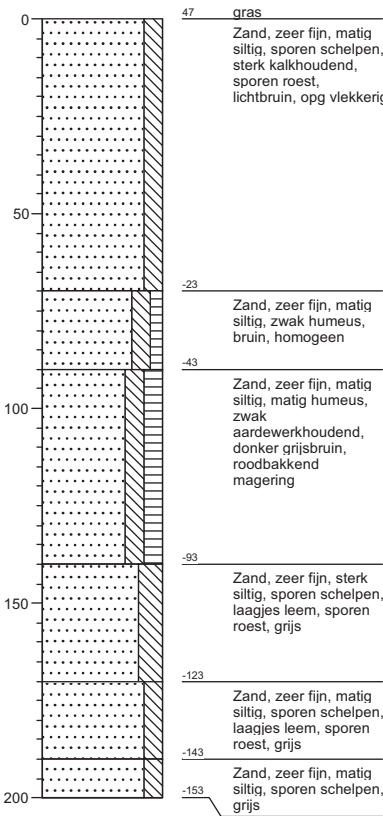
Boring: 4

X: 106860
Y: 508044
Hoogte (m NAP): 0,88

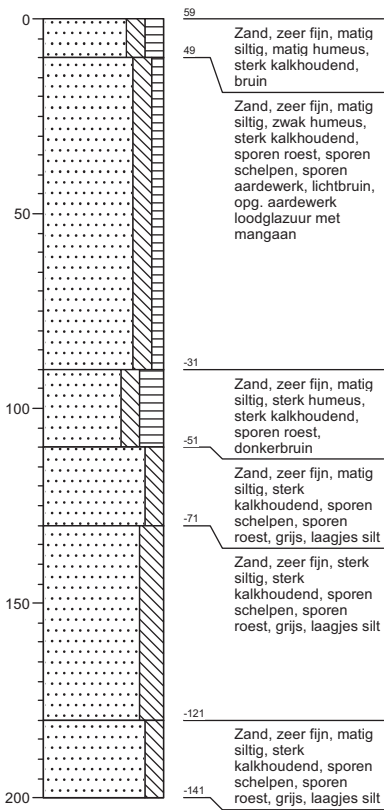
Boring: 5

X: 106854
Y: 508048
Hoogte (m NAP): 0,47

Boring: 6

X: 106858
Y: 508044
Hoogte (m NAP): 0,59

Legenda (conform NEN 5104)

grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiig
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig

veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiig
	Veen, sterk kleiig
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig

klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig

geur

	geen geur
	zwakke geur
	matige geur
	sterke geur
	uiterste geur

olie

	geen olie-water reactie
	zwakke olie-water reactie
	matige olie-water reactie
	sterke olie-water reactie
	uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

	>0
	>1
	>10
	>100
	>1000
	>10000

monsters

	geroerd monster
	ongeroerd monster

overig

	bijzonder bestanddeel
	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
	grondwaterstand
	Gemiddeld laagste grondwaterstand

	slib
	water

Legenda afkortingen Archeologische Boorbeschrijving (conform ASB 2008)

Percentages en Mediaan

Klasse	Zandmediaan
Uiterst fijn	63-105 µm
Zeef fijn	105-150 µm
Matig fijn	150-210 µm
Matig grof	210-300 µm
Zeef grof	300-420 µm
Uiterst grof	420-2000 µm

Nieuwvormingen

(1=spoor, 2=weinig, 3=veel)

Afkorting	Nieuwvormingen
FEC	IJzerconcreties
FFC	Fosfaatconcreties
FOV	Fosfaatvlekken
MNC	Mangaanconcreties
ROV	Roestvlekken
VIV	Vivianiet
VKZ	Verkiezeling
ZAV	Zandverkittingen

Bodemkundige interpretaties

Code	Bodemkundige interpretaties
BOD	Bodem
BOV	Bouwvoor
ESG	Esgrond
GLE	Gleyhorizont
HIN	Humusinspoeling
INH	Inspoelingshorizont
KAT	Katteklei
KBR	Klei, brokkelig
LOO	Loodzand
MOE	Moedermateriaal
OMG	Omgewerkte grond
OPG	Opgebrachte grond
OXR	Oxidatie-reductiegrens
POD	Podzol
RYP	Gerijpt
TKL	Top kalkloos
TRP	Terpaarde
UIT	Uitspoelingshorizont
VEN	Vegetatieniveau
VNG	Gelaagd vegetatieniveau
VRG	Vergraven

Bodemhorizont

Code	Bodemhorizont	Omschrijving
BHA	A-horizont	Minerale bovengrond
BHAB	AB-horizont	Overgangshorizont
BHAC	AC-horizont	Overgangshorizont
BHAE	AE-horizont	Overgangshorizont
BHB	B-horizont	Inspoelingshorizont
BHBC	BH-horizont	Overgangshorizont
BHC	C-horizont	Uitgangsmateriaal
BHE	E-horizont	Uitspoelingshorizont
BHEB	EB-horizont	Overgangshorizont
BHO	O-horizont	Strooisellaag
BHR	R-horizont	Vast gesteente

Sedimentaire karakteristiek, laaggrens

Afkorting	Afmeting overgangszone	Klasse
BDI	≥ 3,0 - < 10,0 cm	Basis diffuus
BGE	≥ 0,3 - < 3,0 cm	Basis geleidelijk
BSE	< 0,3 cm	Basis scherp

Kalkgehalte

Code	Kalkgehalte
CA1	Kalkloos
CA2	Kalkarm
CA3	kalkrijk

Archeologische indicatoren

(1=spoor, 2=weinig, 3=veel)

Code	Omschrijving
AWF	Aardewerkfragmenten
BST	Baksteen
GLS	Glas
HKB	Houtskoolbrokken
HKS	Houtskoolspikkels
MXX	Metaal
OXBO	Onverbrand bot
OXBV	Verbrand bot
SGK	Gebroken kwarts
SLA	Slakken/sintels
SVU	Vuursteen
SXX	Natuursteen
VKL	Verbrande klei
VSR	Visresten